

**Maria Piotrowska (red.), *Perspektywy na przekład*,
Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu
Jagiellońskiego, 2021.**

Agnieszka Gicala

Uniwersytet Pedagogiczny im. KEN w Krakowie
agnieszka.gicala@up.krakow.pl

Biorąc do ręki monografię pod redakcją Marii Piotrowskiej, z inspirującym zdjęciem-grafiką na okładce - autorstwa (jak wyczytałam) samej Redaktorki - sugerującym wielość kątów widzenia (i ich wzajemne nakładanie się), już w tym pierwszym rzucie oka doświadczyłam spójności tej pracy. To spójność między ilustracją na okładce, będącej wizytówką treści, a tytułem: *Perspektywy na przekład*. Rozpoznaję w tak sformułowanym tytule również wskazówkę obszaru, który jest bliski Marii Piotrowskiej i w którym wielu z Jej gości w tej monografii – autorów poszczególnych rozdziałów - rozwija swoją myśl przekładoznawczą: obszarem tym jest językoznawstwo kognitywne, gdzie *perspektywa* to jeden z kluczowych terminów (por np. Langacker 1987).

Z przeglądu opisów tej książki na stronach księgarń wynika, że sytuuje się ona w kategorii podręczników akademickich. Jest tam zapowiadana jako „przekrojowe kompendium wiedzy na temat tłumaczenia i przekładoznawstwa”, łączące teorię przekładu z jego praktyką i dydaktyką (tak np. na stronie rodzimego Wydawnictwa Uniwersytetu Jagiellońskiego). O wiele więcej na temat zamysłu tej monografii wyjaśnia *Słowo wstępne* przygotowane przez Marię Piotrowską. Wstęp ten wyszczególnia kluczowe kwestie dotyczące koncepcji tej monografii i jej kontynuacji, a także krótko przedstawia poszczególne rozdziały.

Perspektywy na przekład to praca dojrzałych i znanych badaczy i praktyków przekładu, a więc - jak zaznacza *Słowo wstępne* - napisana z perspektywy *practiserarchera* (taki termin Daniela Gile’a zostaje przywołany). Świadczą o jakości tej pracy nazwiska współautorów, związanych z Katedrą Przekładoznawstwa na Wydziale Filologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego (katedra ta kontynuuje działalność wcześniejszej Katedry UNESCO do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową), wśród których – co bardzo cenne - wszyscy są też tłumaczami. Jak zatem przedstawiają się kolejne rozdziały z punktu widzenia ich przydatności dla teoretyków, praktyków, a także dydaktyków przekładu?

Monografię podzielono na dwie części, z których pierwsza pt. „Punkty widzenia”, obejmująca cztery rozdziały, ujmuje zagadnienie przekładu bardziej całościowo, w trzech perspektywach – kolejno: językoznawstwa kognitywnego, następnie zwrotu kulturowego w ujęciu historycznym, i wreszcie strategiczności. Część druga pt. „Przekład w kontekstach specjalistycznych i dydaktycznych” zawiera siedem rozdziałów, których autorzy pochylają się nad konkretnymi rodzajami przekładu i typami badań przekładoznawczych. Kolejno są to: przekład prawny i prawniczy, ustny, środowiskowy, audiowizualny, wspomagany komputerowo, maszynowy, transkreacja. Każdy rozdział opatrzony jest własną, obszerną bibliografią, a całość ma przydatny indeks nazwisk i haseł.

Tę serię rozdziałów otwiera przekrojowe studium Elżbiety Tabakowskiej pt. „Kognitywizm a przekładoznawstwo: stare i nowe”. Autorka podaje „w kapsułce” najistotniejsze fakty dotyczące usytuowania przekładoznawstwa jako dyscypliny naukowej, zaznaczając rozdzwięk istniejący między nachyleniem literackim a językoznawczym, którego głębokość określa metaforycznie słowem „kanion”. Zarysowuje historię tej dziedziny, krótko zatrzymując przy kolejnych podejściach przekładoznawczych. Szkic ten zakańcza translatologia kognitywna, której założenia i podstawowe pytania zostają wyłożone bardziej szczegółowo – a wśród nich m.in. relacja między „językiem myśli” a „językiem słów” oraz poznanie ucieleśnione i ugruntowane. W ślad za tym, powołując się na badaczy Nili Mandelblit, Pawła Sickingera i Barbarę Lewandowską-Tomaszczyk, w oparciu o teorię Ronalda Langackera (1987 i 2009), omówione zostaje pojęcie ekwiwalencji kognitywnej i jej czynniki, w tym procesy zachodzące w umyśle tłumacza. Autorka przywołuje także swoją monografię pt. *Cognitive Linguistics and the Poetics of Translation* (1993, przełożoną w 2001 r. pt. *Językoznawstwo kognitywne a poetyka przekładu*). Zwraca następnie uwagę na zjawiska metonimii i metafory oraz, szerzej, integracji pojęciowej i podejmuje kwestię zasypania wspomnianego kanionu między przekładoznawstwem tradycyjnie literackim i tradycyjnie językoznawczym; wskazuje tu także na hermeneutykę filozoficzną i myśl Hansa-Georga Gadamera, prowadząc czytelnika do hermeneutyki przekładu, i na koniec do interdyscyplinarności przekładoznawstwa. Studium Elżbiety Tabakowskiej stanowi znakomite, zwięzłe wprowadzenie do dyscypliny, jaką jest przekładoznawstwo – lekturę obowiązkową dla adepta przekładu.

Następujący po nim rozdział drugi autorstwa Aleksandra Gomoli pt. „Przekład biblijny jako kolebka przekładoznawstwa. *Septuaginta* w perspektywie zwrotu kulturowego w przekładzie” zatrzymuje się przy samych podstawach przekładu i przekładoznawstwa.

Tytułową metaforę „kolebki” autor poszerza w pierwszym zdaniu wskazując, że „Przekład Biblii to matka przekładu i przekładoznawstwa.” (s. 37). Tekst dowodzi, że przekład biblijny był pierwszym bodźcem do wykrystalizowania się wielu problemów przekładoznawczych, w tym najistotniejszego, jakim jest przekład jako „forma komunikacji międzykulturowej” (s. 38), co autor omawia na dalszych stronach. Po pierwsze, powołując się na pierwszy w historii zachodniej myśli o przekładzie komentarz tłumaczeniowy, przynależący do anonimowego przekładu części *Septuaginty* na język grecki w III wieku p.n.e., Aleksander Gomola wskazuje na kwestię przekładu jako „różnicy”, czyli kwestię ekwiwalencji. Po drugie, z listu św. Hieronima do Pammachiusza autor rozdziału wyprowadza zagadnienie inwariantu w przekładzie. Jako trzeci problem współczesnego przekładoznawstwa wymienione jest zderzenie prymatu (jedynego) sensu oryginału z odkrywczą rolą przekładu i wielością sensów, jakie niesie potencjalnie każdy tekst. Klasyczne dziś, a kontrastowe wobec siebie strategie udomowienia i egzotyzacji (Venuti 1995) wywodzi autor z argumentacji Marcina Lutera w *Okólniku o tłumaczeniu* z 1530 roku, w którym Luter opowiada się za pierwszą z nich. Można by dodać przy okazji, że Luter pisał tym samym o procesie tłumaczenia i procesie decyzyjnym tłumacza – a to kolejne zagadnienie badane przez współczesne przekładoznawstwo (por. np. wcześniejsze prace redaktorki omawianej monografii – Piotrowska 2007 i 2016). Ogrom prac nad przekładami Biblii na języki egzotyczne, jakiego dokonali w XX wieku tłumacze skupieni wokół Eugene’a Nidy, znów doprowadził do podjęcia kwestii ekwiwalencji i znanego podziału jej typów na: dynamiczną i formalną (Nida 1964). *Gros* omawianego rozdziału to analiza *Septuaginty* – zarówno samego tekstu i jego historii, jak i badań przekładoznawczych, jakim ten przekład dał początek, przede wszystkim aspektów kulturowych, a wręcz - jak zaznacza Aleksander Gomola – „rewolucyjnej” (s. 55) roli kulturotwórczej tego dzieła, nieograniczonej tylko do sfery chrześcijaństwa. O tym, jak istotna jest wiedza zawarta w tym rozdziale traktującym o historii przekładu dla czytelnika głębiej zainteresowanego przekładoznawstwem świadczy jego usytuowanie na początku recenzowanej monografii.

Dwa rozdziały ułożone jako trzeci i czwarty w kolejności bardzo adekwatnie uzupełniają podjętą w dwóch pierwszych szeroko zakrojoną tematykę o praktyczne pojęcia strategii, procedur i kompetencji w przekładzie. Rozdział trzeci autorstwa Marii Piotrowskiej pt. „Tłumaczenie strategiczne” wpisuje powyższe pojęcia najpierw w historię myśli przekładowej, dzięki czemu czytelnik otrzymuje zwięzły, solidny przegląd rozwoju strategicznego myślenia o tłumaczeniu. Wraz z nim czytelnik zostaje zaopatrzony w kilka zestawień, m.in. kwestii poruszanych w debatach przekładowych oraz odnośnej terminologii. Ważne miejsce zajmuje

funkcjonalizm. Następnie strategiczność i powiązane pojęcia zostają przez Marię Piotrowską wpisane w proces decyzyjny tłumacza i jego model kompensacyjny, a przede wszystkim czytelnie zdefiniowane, przy czym autorka uczula czytelnika na istniejący w przekładoznawstwie, a często mylący, „brak precyzji terminologicznej” oraz „nakładalność” i „wymienność” terminów (s. 71). To uporządkowanie jest cenną zaletą omawianego rozdziału. Odwołując się do sformułowań, jakimi posłużył się Jiří Levý (metafora gry w szachy), autorka wyjaśnia: „Tłumacząc strategicznie, obmyślamy strategię – podobnie jak w szachach, gdzie przewidujemy swoje kroki, tak jak tłumacz powinien przewidzieć konsekwencje swoich decyzji [...]. Oznacza to obieranie całościowego planu działania, a następnie stosowanie rozwiązań szczegółowych, czyli procedur, które z tym planem mogłyby być zgodne.” (s. 73) Tu kolejną zaletą rozdziału jest zwrócenie uwagi na konieczność kompromisów jako nieodłącznego aspektu myślenia strategicznego, na nastawienie tłumacza na „akceptowalność” działań i dążenie do „ocalania” jak najwięcej, a nie do absolutnej zgodności decyzji szczegółowych z nadrzędną wobec nich strategią. Ta teza prowadzi autorkę do definicji kompensacji w przekładzie i wyłożenia podstaw i założeń własnego (por. np. Piotrowska 2007 i 2016) kompensacyjnego modelu przekładu, który wiąże na koniec z kompetencjami tłumacza w ujęciu modelu wypracowanego (w 2017 r.) przez sieć europejskich programów studiów tłumaczeniowych EMT. Cenne jest przekonanie Marii Piotrowskiej, które wyraża w ostatnim zdaniu, komentując obecne tendencje technologizacji tłumaczenia: „Wydaje się, że mimo wszystko ludzka inteligencja, wiedza i umiejętności nie translatora, ale tłumacza-człowieka są nadal niezbędne do zawiadywania systemami, pamięciami i bazami danych.” (s. 85)

Kontynuację tematu strategii stanowi ostatni, czwarty rozdział pierwszej części monografii zatytułowany „Strategiczność w przekładzie ustnym”. Autorka tego tekstu Ewa Gumul również, jak jej poprzednicy w tym tomie, daje na początek solidny przegląd tego, co dotąd napisano - tu o strategii w przekładzie ustnym, którego natura diametralnie różni się od pisemnego, bo w nim „tłumacz najczęściej zaczyna tłumaczyć tekst, zanim go pozna w całości” (s. 92). Przedstawia także istniejące klasyfikacje strategii stosowanych w przekładzie symultanicznym i konsekwentnym oraz, na ich tle, własny, poszerzony model czterech ograniczeń obecnych w przekładzie symultanicznym, obejmujący strategie ukierunkowane na zmniejszanie wpływu tychże utrudnień. Model ten Ewa Gumul przytacza w formie graficznej, zaczerpniętej ze swojej wcześniejszej pracy (Gumul 2017). Badaczka pokazuje aspekty przekładu ustnego zbadane na podstawie relacji samych tłumaczy; każdą z omawianych strategii łagodzenia ograniczeń ilustruje wypowiedzią tłumacza ustnego, szczegółowo

zdającego sprawę z konkretnych wyzwań i metod ich przezwyciężenia w danym zadaniu tłumaczeniowym (konkretnym wydarzeniu – zamieszczono też bardzo ciekawe zdjęcie kartek z notesu tłumacza ze schematycznymi notatkami); poparciem są prace innych badaczy. Wynika z relacji tłumaczy wspólna cecha: najistotniejsza strategicznie jest swoista oszczędność w praktycznym działaniu oraz optymalizacja wysiłku poznawczego tłumacza, czyli kierowanie się jak najprostszymi strategiami. Rozdział Ewy Gumul daje więc czytelnikowi „kapsułkę” wiedzy o strategiach w połączeniu z praktycznymi jej ilustracjami.

Druga część recenzowanej monografii, zatytułowana „Przekład w kontekstach specjalistycznych i dydaktycznych” i obejmująca siedem rozdziałów, zawiera teksty skupiające się na mniejszych obszarach przekładu i przekładoznawstwa. Rozpoczyna go praca Łucji Biel pt. „Przekład prawny i prawniczy”, porządkująca wiedzę o tych dwóch typach przekładu, o czym świadczą dobrane przez autorkę słowa klucze. Jak zaznacza już we wstępie, jej opracowanie ma nachylenie dydaktyczne, dlatego rozdział zaczyna się od omówienia wyzwań stojących przed początkującymi tłumaczami (także studentami przekładoznawstwa). Wśród nich są podstawowe rozróżnienia terminologiczne oraz gatunki tekstów prawnych i prawniczych i ich charakterystyka, którą pokazano na przykładach: fragmencie tekstu angielskiego i polskiego. Autorka wskazuje, od czego powinni zaczynać naukę studenci; zwraca przy tym uwagę na konsekwencję w stosowaniu terminologii przynależącej do danego systemu prawnego i wymóg „chirurgicznej precyzji w przekazie informacji” (s. 127) między (najczęściej nieprzystawalnymi) systemami prawnymi. Z drugiej strony, pisze o złudności osiągnięcia ekwiwalencji i o konieczności kompromisów w przekładzie. Rozdział omawia też aspekty normatywne pracy tłumaczy tekstów prawnych i prawniczych (normy) i porównuje modele kompetencji takich tłumaczy, po czym przechodzi do metodyki nauczania tych typów tłumaczenia z uwzględnieniem zastosowania technologii przekładu. Stanowi treściwe wprowadzenie do dydaktyki tych typów przekładu zarówno dla nauczycieli, jak i studentów.

W kolejnym rozdziale, noszącym krótki tytuł „Przekład ustny”, Dariusz Hanusiak rozszerza o aspekty dydaktyczne treści ostatniego tekstu z pierwszej części monografii, włączając profil bardzo aktualny: specyfikę zdalnego nauczania przekładu ustnego. Rozdział starannie wypunktowuje różnice między przekładem ustnym a pisemnym, zwracając uwagę na fakt, że w niektórych innych językach te dwa kanały komunikacji przekładowej mają wręcz odmienne nazwy (np. w języku angielskim przekład ustny to *interpreting*, a *translation* odnosi się do pisemnego). Rozdział omawia specyfikę przekładu konsekutywnego i symultanicznego oraz ich typologię, po czym skupia się na dydaktyce przekładu ustnego, zaczynając od historii

jego nauczania, po praktyczne wskazówki dotyczące dostępnych źródeł i materiałów – co cenne dla dydaktyków tego typu przekładu. Sporo uwagi poświęca autor dydaktyce zdalnej w dobie pandemii – tu omawia zarówno możliwości, jak i minusy. Uważam to za bardzo wartościowy wymiar tego tekstu biorąc pod uwagę choćby to, że nie wiemy przecież, ile jeszcze przyjdzie nam się zmagać z pandemią i zdalnym nauczaniem czegośkolwiek.

Studium Katarzyny Liber-Kwiecińskiej pt. „Tłumaczenie środowiskowe – teoria w praktyce i praktyka w teorii” poświęcone jest specyficznemu typowi przekładu ustnego, który – parafrazując słowa autorki – jest najpowszechniejszy od zarania dziejów człowieka, a teraz szczególnie pilny ze względu na rosnącą mobilność, globalizację i migracje ludności. Monografia powstała co prawda w 2021 roku, czyli przed wojną toczącą się na Ukrainie, lecz jej aktualność (zwłaszcza tego rozdziału) w chwili pisania tej recenzji niepomiaralnie wzrasta. Autorka (podążając za tytułem) dzieli rozdział na dwie duże części: praktyka w teorii i teoria w praktyce. Pierwsza z nich, po przedstawieniu relewantnych definicji przekładu środowiskowego, skupia się na omówieniu praktyki tłumaczeniowej, włączając w to samych tłumaczy, często nieprofesjonalnych uczestników zdarzeń, a także aspekt emocjonalny, najbardziej intensywnie obecny w przekładzie środowiskowym właśnie. W związku z tym autorka przeprowadziła badania ankietowe wśród tłumaczy środowiskowych (ankieta jest w załączniku) zrzeszonych w Związku Zawodowym Tłumaczy Przysięgłych w Polsce. Ponieważ rozdział autorstwa Katarzyny Liber-Kwiecińskiej ma profil dydaktyczny, autorka zwraca na ten aspekt baczną uwagę; ankieta wykazuje niedostateczne przygotowanie tłumaczy podczas studiów na uniwersytecie, w tym przede wszystkim brak wiedzy o przebiegu rozpraw sądowych oraz obciążenie emocjonalne przekraczające odporność tłumacza. Z lektury tego tekstu wynika, że tłumacze polegają najbardziej na własnym doświadczeniu – a to stanowi istotną wskazówkę dla dydaktyków przekładu środowiskowego. Rozdział podpowiada jednak nauczycielom przekładu środowiskowego konkretne rozwiązania do wcielenia podczas zajęć ze studentami oraz wzięcie pod uwagę możliwości zajęć terenowych (co jest jednak utrudnione ze względu np. na tajemnicę śledztwa w sądzie). Tym ważniejsza jest według autorki kwestia pewności siebie tłumacza środowiskowego, do czego przyczynia (przyczyniłaby) się własna praktyka nauczycieli przekładu.

Naprzeciw potrzebom uporządkowania wiedzy o przekładzie audiowizualnym wychodzi rozdział Anny Jankowskiej i Agnieszki Szarkowskiej pt. „Przekład audiowizualny i dostępność mediów”. Autorki rozpoczynają od objaśnień dot. terminologii – nazewnictwa opisywanej dziedziny przekładu. Doprecyzowują też definicję przekładu audiowizualnego i wyjaśniają,

czym jest tekst audiowizualny. Jak w poprzednich rozdziałach, tu również czytelnik znajdzie krótki zarys historii tego przekładu, a następnie omówienie jego typów: napisy, wersja lektorska, dubbing, audiodeskrypcja i audiodeskrypcja rozszerzona, audiowstęp, audionapisy i napisy dla niesłyszących, przekład na język migowy. Duża część rozdziału omawia stan badań nad przekładem audiowizualnym, podając czytelnikowi cenne źródła. Autorki pochylają się też na zagadnieniu relacji między tym przekładem a dostępnością mediów, gdzie również porządkują stan wiedzy. Warto dodać, że autorki opatrzyły swoją pracę wyjątkowo obszerną bibliografią, co cenne dla studentów i innych badaczy przekładu audiowizualnego.

Jednym z ostatnich zagadnień podejmowanych w omawianej monografii jest przekład wspomagany komputerowo – pisze o nim Mariusz Marczak. Rozdział pt. „Przekład wspomagany komputerowo” omawia to hasło zaczynając od przypomnienia podziału na 3 typy przekładu: tradycyjny (czyli wykonywany przez człowieka), wspomagany komputerowo i maszynowy. Opracowanie zawiera bardzo ciekawą i obszerną sekcję o historii technologii tłumaczeniowych; przede wszystkim przedstawia jednak narzędzia: po pierwsze - systemy przekładu maszynowego, po drugie - te wspomagające przekład dokonywany przez człowieka i jako trzecią grupę – narzędzia przydatne w tłumaczeniu. Autor starannie systematyzuje wiedzę o narzędziach przekładu, ich dostępności i przydatności, wyjaśnia zasady ich działania, omawia też powiązane zagadnienia, w tym bazy terminologiczne, pamięci tłumaczeniowe, możliwości pracy zdalnej zespołów tłumaczy. W kolejnej części rozdziału autor przechodzi do szczegółowych rozważań nad miejscem technologii tłumaczeniowych w dydaktyce przekładu, wskazując na trzy możliwe podejścia do nauczania i przekazu wiedzy (zgodnie z odmiennymi założeniami filozoficznymi), czyli „trzy rodzaje epistemologii: empiryczno-racjonalistyczna, konstruktywistyczna oraz emergentystyczna.” (s. 236)

Powyższe, szczegółowe opracowanie Mariusza Marczaka uzupełnia przedostatni rozdział autorstwa Krzysztofa Łobody pt. „Tłumaczenie maszynowe w instytucjach i instytucje w tłumaczeniu maszynowym”. Tematykę dopowiada podtytuł „Analiza jakościowa i ilościowa tłumaczenia maszynowego dokumentów Unii Europejskiej w dydaktyce przekładu specjalistycznego”. Tekst rozpoczyna się od omówienia miejsca przekładu, w tym przekładu maszynowego, w instytucjach Unii Europejskiej, po czym prezentuje i analizuje studium przypadku: tłumaczenie fragmentów jednego dokumentu (mającego oficjalną wersję angielską i polską) przez dwa narzędzia przekładu opartego na sieciach neuronowych – jedno będące zasobem Komisji Europejskiej (eTranslation), a drugie darmowe (DeepL). Badanie zostało pomyślane tak, by stanowić model możliwy do zrealizowania podczas zajęć ze studentami –

daje zatem nauczycielom nie tylko odpowiedź przydatną do zajęć, ale i szerszą perspektywę dla dydaktyki w postaci możliwości oceny jakości przekładu specjalistycznego i istotności kształcenia tłumaczy tekstów specjalistycznych.

Monografię zamyka rozdział poświęcony transkrecji - zjawisku od niedawna, jak się wydaje, przyciągającym uwagę przekładoznawców; stąd tytuł „Transkrecja – nowy obszar czy nowa nazwa?”. Autorki Olga Mastela i Agnieszka Seweryn patrzą na konteksty pojawiania się tego terminu i podejmują niełatwy wysiłek jego zdefiniowania na tle terminów pokrewnych, takich jak lokalizacja czy adaptacja. Wskazują na nieostre granice tych pojęć i przytaczają głosy badaczy wyrażających co do nich wątpliwości; wspomagają też swoje opracowanie definicjami z przekładoznawczych słowników i encyklopedii. Jako obszar, w którym transkrecja zaistniała już dawno, wskazana zostaje literatura piękna – jednak i tu wśród opracowań, do których autorki się odwołują (m.in. do prac badaczy hinduskich), nie ma definicji jednoznacznie odróżniającej transkrecję od innych kreatywnych działań tłumaczy. Interesujący i ważny jest poruszony w omawianym rozdziale wątek postkolonialny związany z transkrecją oraz jej funkcja w tekstach turystycznych. Rozdział kończy się raczej pesymistycznie słowami: „nie sposób jednoznacznie zdefiniować pojęcia transkrecji, nawet w odróżnieniu od adaptacji czy od szczególnej jej formy, jaką jest lokalizacja. [...] Próbę narzucenia teoretycznych granic każdemu z nich można zatem uznać za niewskazaną lub co najmniej problematyczną.” (s. 292) Nie umniejsza to jednak wartości opracowania Olgi Masteli i Agnieszki Seweryn, które rzetelnie streszcza obecny stan wiedzy, rozbieżności i dylematy, podpierając tę pracę dużą liczbą źródeł.

Podsumowując całość recenzowanej monografii, należy stwierdzić, że jej zawartość rzetelnie wypełnia zapowiedzi wyłożone w *Słowie wstępnym*. Praca daje czytelnikom – adeptom przekładu i przekładoznawstwa, studentom i dojrzałym badaczom, przekrój przez główne typy badań przekładoznawczych i przegląd tematyczny w ramach poddziedzin przekładoznawstwa. Ponieważ zawiera przekrojowe teksty (w większości o krótkich, hasłowych tytułach) oraz ze względu na profil dydaktyczny poszczególnych rozdziałów-opracowań, może pełnić rolę podręcznika, podobnie jak np. znane wśród dydaktyków przekładu prace: *Introducing Translation Studies. Theories and Applications* Jeremy’ego Munday’a (2001) lub *The Routledge Handbook of Translation Studies and Linguistics* pod red. Kirsten Malmkjær (2018).

Ten zresztą pomysł jest we wstępie zapowiedziany w rozszerzonej formie – recenzowana praca jest pomyślana jako otwarcie przyszłego cyklu, w którego skład mają wejść kolejne

monografie oraz podręczniki przekładu obejmujące różne poziomy edukacji tłumacza. Wymieniono nawet dwa pierwsze podręczniki – będą to: *Językoznawstwo kognitywne w teorii i praktyce przekładu* autorstwa Elżbiety Tabakowskiej oraz *Introduction to Strategic Translation. A Coursebook of English-Polish and Polish-English Translation* Marii Piotrowskiej. Planowane języki cyklu to polski i angielski, bo wstęp stwierdza, że „potencjał wykorzystania podręczników jest wielki” „na całym świecie” (s. 12) - zatem plany, które tu przytaczam, świetnie pisują się w tę podręcznikową potrzebę.

W ostatnich słowach podsumowania niniejszej recenzji chciałabym odwołać się do definicji pojęcia kompendium. Przykładowo, *Wielki słownik języka polskiego* pod red. Piotra Źmigrodzkiego (wsjp.pl) definiuje kompendium jako „publikacj[ę] będąc[a] zbiorem najważniejszych podstawowych informacji z jakiejś dziedziny”; podobnie definiuje je *Słownik języka polskiego PWN* (sjp.pwn.pl). Uważam, że recenzowana monografia zbiorowa powstała pod opieką Marii Piotrowskiej wykazuje pełną zgodność z tymi definicjami, a tym samym niekwestionowaną przydatność we wszystkich trzech deklarowanych przez współautorów obszarach: teorii, praktyce i dydaktyce przekładu.

Bibliografia

- Gumul, Ewa. (2017) *Explicitation in Simultaneous Interpreting. A Study into Explicitating Behaviour of Trainee Interpreters*. Katowice: Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego.
- Langacker, Ronald W. (1987) *Foundations of Cognitive Grammar. Vol. I. Theoretical Prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- Langacker, Ronald W. (2009) *Gramatyka kognitywna. Wprowadzenie*. Tłum. zespół. Kraków: Universitas.
- Munday, Jeremy (2001) *Introducing Translation Studies. Theories and Applications*. London & New York: Routledge.
- Malmkjær, Kirsten (red.) (2018) *The Routledge Handbook of Translation Studies and Linguistics*. London & New York: Routledge.
- Nida, Eugene A. (1964) *Toward a Science of Translating: With Special Reference to Principles and Procedures Involved in Bible Translating*. Leiden: Brill.
- Piotrowska, Maria (2007) *Proces decyzyjny tłumacza. Podstawy metodologii nauczania przekładu pisemnego*. Kraków: Wydawnictwo Naukowe Akademii Pedagogicznej.
- Piotrowska, Maria (2016) *Proces decyzyjny tłumacza. Zarys metodyki nauczania przekładu*. Wydanie zaktualizowane. Warszawa: Wydawnictwo C.H. Beck. Wyd. elektroniczne:

<https://www.ksiegarnia.beck.pl/14643-proces-decyzyjny-tlumacza-zarys-metodyki-nauczania-przekladu-maria-piotrowska>.

Tabakowska, Elżbieta (1993) *Cognitive Linguistics and the Poetics of Translation*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Tabakowska, Elżbieta (2001) *Językoznawstwo kognitywne a poetyka przekładu* (tłum.) Agnieszka Pokojńska. Kraków: Universitas.

Venuti, Lawrence (1995) *The Translator's Invisibility. A History of Translation*. London and New York: Routledge.

Słowniki

<https://sjp.pwn.pl/slowniki/kompedium.html> (dostęp 01.11.2022)

<https://wsjp.pl/haslo/podglad/91890/kompedium> (dostęp 01.11.2022)